

ANEM

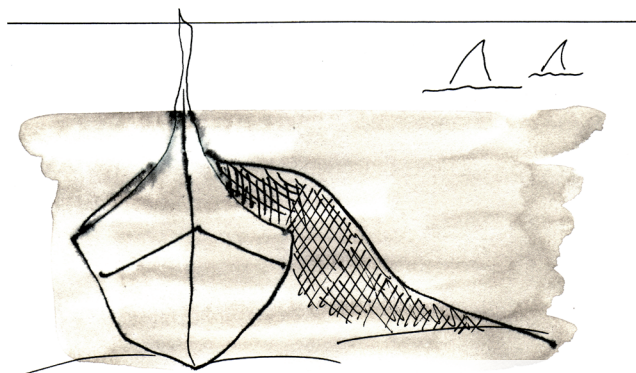
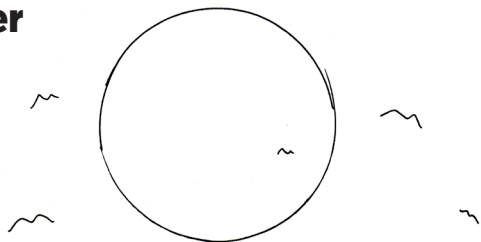
A FONS

29

OCTUBRE 2021

Elogi de la gratitud. Una aposta per l'esperança

Daniel Jover

ACCIÓ CATÒLICA OBRERA

ÍNDEX

ÈTICA DE L'AGRAÏMENT	3
ELS QUI SE'N VAN I EL QUE ENS DEIXEN	5
RECORD D'UN OBLIT	8
TESTIMONIS VIUS DELS QUE CREUEN	9
MILITÀNCIA ANTIFATALISTA I FIDELITAT	11
LA SAVIESA DE LA HUMILITAT	13
AUSTERITAT I RESPECTE	13
MEMÒRIA ENCARNADA	18
CONFIANÇA EN L'ALTERITAT	21
INTERRELACIÓ RECÍPROCA	23
CONCLUSIONS	25
ALGUNES QÜESTIONS PER AL TREBALL PERSONAL	30

Il·lustració portada: Eulàlia Vergés

«El pensament mateix neix dels esdeveniments, de l'experiència viva, i s'hi ha de mantenir vinculat com els únics indicadors per poder orientar-se.»

Hannah Arendt

1. Ètica de l'agraïment

Un pensament de Michel Quoist...

*«Si la nota musical digués: “una nota no fa melodia”..., no hi hauria simfonia.
Si la paraula digués: “una paraula no pot fer una pàgina”..., no hi hauria llibre.
Si la pedra digués: “una pedra no pot aixecar una paret”..., no hi hauria casa.
Si la gota d'aigua digués: “una gota d'aigua no pot formar un riu”..., no hi hauria oceà.
Si el gra de blat digués: “un gra de blat no pot sembrar un camp”..., no hi hauria collita.
Si l'home digués: “un gest d'amor no pot salvar la humanitat”..., mai no hi hauria justícia, ni pau, ni dignitat, ni felicitat, sobre la terra dels humans.
Així com la simfonia necessita cada nota; el llibre, cada paraula; la casa, cada pedra; l'oceà, cada gota d'aigua; la collita, cada gra de blat..., **la humanitat sencera et necessita, allà on siguis, perquè ets únic i, per tant, irremplaçable.**»*

Vull fer un elogi d'aquest sentiment en perill d'extinció que es diu gratitud. Agraïment a les persones que ens han acompanyat en algun període de la vida; ens van ajudar sense demanar res a canvi i gràcies a elles hem evolucionat esdevenint el que som.

El seu exemple de gratuïtat i compromís són l'estímul necessari per a avançar assumint la nostra responsabilitat. Al final de tot, cadascú afronta amb les seves accions o omissions les qüestions més importants que planteja l'existència i una d'aquestes és ser agraïts.

Quan recordem aquestes persones també compartim la llum i la bellesa dels llocs de la memòria on les vam conèixer i el context que ens ajuda a comprendre millor el nostre avui. Les paraules autèntiques contenen la sensibilitat i la història dels qui les escriuen o pronuncien.

Juntament amb l'atzar o la Providència som coautors del nostre guió vital i testimonis de la nostra època: si no vius ni treballes d'acord amb el que penses i sents, al final acabes sentint i pensant tal com treballes i vius. La coherència entre conviccions, actituds i actes és fonamental: no podem separar la persona de la seva obra ni la teoria de la pràctica. Per això el nostre reconeixement i admiració!

Intentem donar testimoniatge de l'íntima connexió existent entre ètica, espiritualitat i compromís social. Són dimensions que no he volgut negar o minimitzar. Escindides, són causa de conflictes i angoixes. Integrades, són font d'inspiració fecunda. Es purifiquen lentament fonent-se en una mateixa praxi d'esperança, en una mateixa aposta.¹

Com eren la veu, els gestos, la cara dels qui ens van ajudar, admirem i fins i tot estimem i ja no hi són? Quines emocions ens provoca evocar-los?

Sabem que la memòria és un element essencial en la cerca de la nostra identitat, però també ens serveix per a destacar i subratllar esdeveniments, moments o persones que ens han fet ser més humans i que van contribuir a fer el nostre món una mica millor de com el van trobar. Amb el valor del seu exemple ens segueixen interpel·lant.

Hi ha una manera de pensar i sentir, en la qual els records i les seves imatges estan clarament enfocades i flueixen nítides, que sense esforç ens permet retrobar-nos-hi. En perdre-les, tindrem els seus noms i els seus rostres que habitaran la nostra memòria. Amb totes aquestes persones que ens han acompanyat i ajudat a ser tenim un deute de gratitud. De no oblidar-les.

El nostre repte és seguir actuant, pensant i formulant les preguntes pertinents a partir del conflicte i del dolor humà. No repetir-les sinó reinventar-les. La nostra missió és mantenir la fidelitat a tot aquest conjunt d'ideals encarnats per elles i que, desafiant els fatalismes i la resignació, amb paciència fan de la història un lloc digne de l'esperança. Necessitem recordar-los ara, situar-los en la història i reconstruir algun dels seus fets o esdeveniments significatius per captar tot el seu sentit transferit al nostre moment present.

1 JOVER, Daniel. *Praxis de la esperanza. Educación, empleo y economía solidaria*. Barcelona: Icaria, 2006.

2. Els qui se'n van i el que ens deixen

«No oblidis mai que ningú perd més vida que la que té,
ni gaudeix una altra vida diferent de la que perd.
Així la vida més llarga i la més curta resulten el mateix.
El present és d'igual durada per a tots:
no hi ha diferència en la pèrdua.»

Marc Aureli

Encara que sabem que —tard o d'hora— tots morirem, no ens resignem que els qui se'n van abans que nosaltres solament siguin un nom en el record. Tots passem pel dolor de perdre persones properes i volgudes que ens han marcat pel seu mestratge, les seves idees innovadores i les seves pràctiques: recentment l'amiga Henryane de Chaponais, Antonio Albarrán, Jaume Botey, Arcadi Oliveres, Mario Gaviria, fra Marc, monjo de Poblet... Abans els van precedir els meus altres mestres amics: Josep Maria Rueda, Juan N. García-Nieto, Paulo Freire, Carlos Núñez, Adam Schaff, André Gorz, Jacques Robin, Marta Mata...

Els nostres éssers estimats, tots pertanyents al microcosmos afectiu íntim: pares, avis, àvies, Joan Bustos, Pepe Sala, José Manuel Sanz, Maruxa Yusty. Tants amics i amigues que vam estimar i que ens els arrabassa la mort. Però hem estat afortunats de conèixer-los i ens consola saber que vam compartir i gaudir un tram de la vida amb la seva companyia. Hem comprovat que hi ha éssers humans meravellosos tan justos i bons com van ser els nostres amics! Van fomentar en nosaltres l'esperança en el bé i la solidaritat que es fan veritat en practicar-les. Pel testimoni de tots ells sabem que **la bondat és el grau màxim de la intel·ligència**.

Algunes de les persones i paisatges que ens inspiren han desaparegut. També moltes de les idees i valors humanistes que es plantegen corren el risc de dissoldre's en una societat que aboleix les matrius fundadores de solidaritat, justícia i igualtat. **El diàleg, la paraula compartida, és gairebé**

L'única cosa que tenim per oposar-nos a l'oblit i a la mort. Memòria i immortalitat estan tan entrelaçades que gairebé són el mateix.

El concepte memòria procedeix del grec Mnemòsine, que procedeix del verb grec «*mnéskein*»: recordar. Zeus se'n va enamorar i van engendrar les Nou Muses, les filles de la Memòria, l'etimologia de la qual està relacionada amb el verb «*manthanein*», que significa aprendre, arribar a saber, comprendre, preguntar o inquirir mitjançant l'exercici de l'esperit creatiu i poètic: amb aquest mite la memòria es fa cançó. No podem aprendre ni comprendre res sense recordar. Enfront de l'amnèsia generalitzada i l'oblit apostem per una educació de la memòria i una pedagogia del record per fonamentar l'esperança ja que som éssers històrics inserits en els contextos socials en els quals participem com a subjectes i objectes.

Diu Berger² que els morts són els que han perdut la memòria i obliden els vius. Quant temps triguen a oblidar-se dels que seguim vivint amb la pena de la seva absència? L'experiència diu que els morts que no es recorden estan més morts encara. Per això tenim el deure de rescatar-los de l'amargor de l'oblit. Assumirem la responsabilitat de practicar l'esperança perquè la vida no es dilueixi en la monotonia. No és casual que la veu grega per a la paraula veritat sigui «*aletheia*», que significa «no-oblit» («no» —a privativa— i «*lethos*»: ocult, oblit), és a dir, allò que no s'amaga ni s'oblida: record.

No deixa de ser sorprenent que el preu de la veritat sigui la mort.

Tristament emergirà de l'oblit l'essència veritable de les persones i les experiències solament quan ja no existeixen materialment. Cal dir el que pensem, allò que sentim que és la veritat abans que el riu del temps, aquell que flueix i mai espera, ens atrapi i s'emporti la gent que estimem..., i a nosaltres també. Quina paradoxa que solament coneguem la «veritat» d'algú —la seva «*aletheia*»— quan rememorem el seu exemple i així ens queda la seva millor imatge quan ja han deixat de viure. La seva única força els la donarem nosaltres, misteriosament, en recordar-los. Els morts solament tenen l'energia que els vius els donem si els evoquem amb benevolència. Qui recordarà tanta gent, les seves lluites, els seus

2 BERGER, John. *Con la esperanza entre los dientes*. Barcelona: Alfaguara, 2010.

sacrificis, les seves utopies? La memòria serà un bell reflex d'aquesta humil i humana immortalitat a la qual podem aspirar per alleujar el dolor.

Quan entrelacem sentiments amb pensaments apareix una rara sensació que anomenarem: «sentipensar». Necessitem posar nom a allò que sentim. Intentarem descriure aquesta misteriosa bellesa que emana de la bondat de les persones concretes a les quals devem agraïment, les seves històries i les seves circumstàncies per extreure'n el potencial d'esperança i energia que palpita també en la condició humana més enllà de la desconfiança i la por.

Malgrat que desitgem que ningú no es mori i res no s'acabi, ja sabem que això no està a les nostres mans i que cada persona és insubstituïble en morir, cada situació impossible de repetir; cada relació, diferent, i cada pèrdua, irreparable. La trena de la Vida no es podria anar allargant si els que ja anem assaborint la vida que ens ha estat concedida no féssim un forat per als qui venen al darrere: la història sense esperança seria inexplicable.³

Gràcies a la paraula i la relació humana que entranyablement ens vincula amb els seus llaços invisibles, tenim la certesa que ens tenim els uns als altres per seguir teixint i trenant les relacions que donen forma i sentit de plenitud a la vida. Saber mirar i saber escoltar són tasques essencials: escoltem amb més proximitat la paraula càlida pronunciada des de l'afecte que els missatges publicitaris de coses contemporànies i de la hipermodernitat banal orientades al que és comercial. Sabem que la realitat és un complex procés relacional amb múltiples interdependències i equilibris. Però les persones encara tenim una densitat social i relacional més intensa que s'expressa no solament en la necessitat de rebre i proveir cures, sinó en l'anhel d'estimar i ser estimats. **Per seguir vivint i lluitant per una vida digna en comú cal ressituar l'existència i les relacions humanes al centre de la política** i per a això necessitem educació, treball digne, esperit emprenedor, cultura cooperativa i paraules de futur i projecte comú. Entendre la transformació social des del principi d'Esperança i Responsabilitat a partir del canvi que genera la modificació d'un mateix en la relació amb els altres. I això implica saber gestionar i conduir els conflictes d'interessos, les lluites de poder o les pors pròpies de la condició humana.

3 JOVER, Daniel. *Educar, trabajar, emprender. Cuaderno de esperanza*. Barcelona: Icaria, 2012.

3. Record d'un oblit

«No hi ha canvi sense somni,
igual que no hi ha somni sense esperança.»

Paulo Freire

Aquestes persones estimades es mantenen vives en els noms i els ressons de la nostra història. Veus càlides que, per sobre del temps, ens convoquen a llocs que reconeixem com a propis: el paisatge de la memòria comuna contra l'oblit. Evoquem l'atmosfera del passat com una boira des de la qual van apareixent imatges difuminades, cares i veus. Però la realitat experimentada sempre es replega i metamorfoseja remetent-se en ziga-zaga del passat al futur. Oscil·lant entre l'esperança i la por, aquests fars existencials que sovint es fonen en un mateix feix de llum que orienta el naufrag en la seva deriva.

En recuperar l'oblit, dues coses hi ha presents: la Memòria —amb la qual es recorda— i la pròpia història, que és el que recorda.⁴ Per això ens sentim identificats en llegir i reapropiar-nos dels temes de reflexió. Avui, quan el temps ha passat, amb la màgia de l'escriptura revius l'experiència d'allò llunyà o proper i ho recordes, percebent la sorpresa que abans no havies sentit..., perquè de vegades l'oblit és l'ombra de la memòria.

Aquests textos volen ser l'afirmació de la memòria i l'esperança. Són reflexions que s'han elaborat recordant amb gratitud a mestres admirats, familiars i persones amigues que habiten la nostra vida. Es percep, inquietant, que la mort ens dona la certesa de la pèrdua i el sentiment de buit. En perdre un ésser estimat perdem inevitablement una part molt nostra. **La mort d'algú sempre és la fi d'una relació entre dues persones dins d'una xarxa i una història teixida entre molts més.** En morir alguna persona estimada també s'aprimen fins a gairebé desaparèixer els fils d'aquesta relació que conduïen al mateix nus en l'espessa trena de la vida, però la memòria i l'escriptura tornaran a enfilar-los amb el llenguatge de la tendresa.

4 VALENTE, José Àngel. *La experiència abisal*. Barcelona: Galaxia Gutenberg/Círculo de Lectores, 2004.

4. Testimonis vius del que creuen

Normalment les vivències i experiències més significatives les generem convivint amb altres persones: en el si de la família, amitats, comunitats i altres grups primaris. Establim relacions sòlides basades en una confiança que dona seguretat i sentit a l'experiència concreta; aquesta confiança que paraula-pensament traduïda en acció poden transformar la vida i fer-la millor. Però els temps del capitalisme cognitiu s'han accelerat en una instantaneïtat perpètua, amb torrents de sobreinformació deformant que oblidem; **l'amnèsia és signe de la nostra època instal·lats en un present continu**; tot passa molt ràpid: amb prou feines travem aquesta relació des dels seus inicis que ja estan destinades a convertir-se en passat, oblit o record efímer tal com propicien les anomenades «xarxes socials tecnològiques» que trenquen els vincles presencials i relacions socials genuïnes on impera la realitat virtual, la ficció o la simulació de l'aparença.

La memòria reté i aprèn no solament les circumstàncies i matisos de les vivències compartides amb aquestes persones: evocarem també les olors o sabors associades a la seva presència física i propera perquè són altament significatives en el nivell emocional i mental... I, certament, la nostàlgia és ambivalent: és un patiment i un plaer. El temps actua sobre la percepció de l'espai i les persones. Mitjançant l'escriptura podem restituir les dimensions desaparegudes i completar els records.

Qui són les bones persones sàvies i humils que van contribuir a fer que la nostra vida fos més intensa, compromesa i, malgrat les responsabilitats de tota opció, també més agradable?

No podem ignorar que la relació d'amistat es construeix a partir del respecte i el desafiament a la intel·ligència de l'altra persona. Aquests éssers estimats —fonamentals— ens inspiren i ens ajuden a ser millors. **Són imprescindibles perquè la humanitat avanci en justícia, compromís social i que sigui digna de tal nom.**

Les seves causes ens interpel·len, avui com ahir, per fer-se fonament en les nostres decisions. Ens ajuden a trobar sentit a la nostra vida i significat a

les nostres accions. Alimenten la nostra consciència perquè ens mostren la seva vocació de cercadors de bondat, veritat i bellesa en les coses senzilles de la vida quotidiana més enllà de l'extraordinari.

5. Militància antifatalista i fidelitat

«Sempre sembla impossible fins que no s'aconsegueix.»

Nelson Mandela

La nostra manera de ser fidels a les persones mortes és estar atents als nous contextos i als nous signes dels temps detectant on es produeixen les noves desigualtats i on germinen les solidaritats per comprometre'ns amb una acció centrada en l'esperança. Perquè tota vida plena depèn no solament d'un complex ecosistema format pels elements naturals de matèria, energia i informació sinó també amb les nostres decisions i interaccions que impulsen la cooperació i tendresa solidària entre comunitats i persones. Aquestes persones sàvies, humils i admirades ens van ensenyar que el seu compromís a favor d'una esperança activa i radical sempre és una pràctica imperfecta en un context històric i un procés viu impulsat pel desig i la voluntat. Això suposa convertir-se en protagonista i motor de les causes i motius que esperem assolir. No és espera passiva que altres agents externs realitzin el que tu desitges.

Rebecca Solnit no vol que s'oblidi: «El propòsit de l'activisme i de l'art és construir un món en el qual les persones siguin productores de significat, no consumidores».⁵

Les persones militants de l'esperança són antifatalistes; són la bona gent que sap una cosa elemental: **per tenir visió clara i transformadora cal saber mirar amb ulls nets i identificar els factors de risc i les possibilitats latents**. Amb capacitat per a la resistència ètica i alhora per a emprendre i desenvolupar experimentacions anticipatòries que tenen ja en germen les potencialitats desitjades. Prenen consciència de les injustícies i desigualtats. Senten empatia i compassió per les persones que sofreixen i es deixen interpel·lar per la realitat com a orientació bàsica. Experimenten l'impuls de canalitzar les millors energies creatives i cooperatives. Com

5 SOLNIT, Rebecca. *Esperanza en la oscuridad. La historia jamás contada del poder de la gente*. Madrid: Capitán Swing, 2017.

deia Gandhi: «Sigues tu el canvi que vols veure al món». Al cap i a la fi, la validesa i fecunditat de les idees les demostren les persones que les encarnen: són testimonis vius del que creuen. Van aprendre a assumir que els fracassos i frustracions també són part del recorregut. No feien gaire cas de tota aquesta gent pessimista que creu que ja és massa tard per a fer alguna cosa i amb aquesta excusa ni ho intenten. Però la veritat és que **el futur no està escrit ni predeterminat, depèn de les nostres accions i decisions: la inhibició i omissió també incideixen en la realitat.**

6. La saviesa de la humilitat

«Com més grans som en humilitat, més a prop som de la grandesa.»

Tagore

Coneixem persones que val la pena escoltar: amb el seu exemple parlen solament del que saben, del que pensen i senten perquè ho han vist amb els seus ulls, ho han tocat amb les seves mans. Ens agrada compartir-hi el silenci de la desconexió i les converses presencials; diàlegs cara a cara sense els sorolls i interferències de les pseudoxarxes socials mediàtiques i maniàtiques que sobreexposen la privacitat convertint l'esfera de la intimitat en un espectacle permanent...

Són testimoniats directes de la història. Mereixen el nostre respecte i reconeixement. Alguns d'aquests éssers que admirava ja van morir, però uns altres encara viuen donant mostres de lucidesa enmig de la perplexitat. Tenen una classe d'intel·ligència que ens influeix i ens confereix llibertat. Recordo que es deixaven interpel·lar per la realitat. **Preguntant, capten el que realment succeeix i n'aprenen l'essencial.** Per elles sabem que la comunicació autèntica no es redueix a la simple transmissió d'informació, i com diu Elliot l'única saviesa que podem adquirir és la de la humilitat (d'humus: terra), perquè és inacabable i en ella es troba la veritat. Per fi superaren les pors i les penes que han viscut.

Enrere van deixar l'experiència de desolació, inseguretats i abandonament. Parlen del patiment i dolor humà, de la terra i del món viu amb coneixement de causa. Però no eren éssers excepcionals ni herois. Coneixem moltes persones així: són la bona gent que amb la seva alegria, els seus somnis i esperances fan aquest món més bell. Ja des de la infància trobaren prou fortalesa per aprendre a viure en el seu propi desemparament i feblesa. La seva manera de ser fidels era no detenir-se i persistir. Condemnades a ser fortes perquè tot el seu univers quotidià era precari, van ser millors que nosaltres. Encara que els reconeixements sempre arriben massa tard —de vegades quan ja han mort— mantenen el bon humor i l'agudeses de les seves observacions fent judicis ponderats i assenyats.

Quan els fem preguntes, escolten atentament abans de respondre, relativitzen determinats assumptes en situar-los en el seu context, pensen sense presses en el que realment val la pena i ho saben dir sincerament recordant entre les parets fràgils de la memòria. Homes i sobretot dones que custodien els nostres somnis i sostenen el món. Per aquests éssers intuïm que sota el desig de saber sempre hi ha encesa una necessitat, un amor o una voluntat capaç d'obrir les portes més difícils. Mantenen en reserva una dosi d'entusiasme per quan calgui perquè saben que sense il·lusió no es pot viure! Els hem de donar les gràcies per perdurar amb la seva tenacitat i paciència.

7. Austeritat i respecte

«En realitat ningú no pot morir en pau si no ha fet tot el possible perquè d'altres visquin.»

Albert Camus

No els agrada l'excés de comoditats ni tenir gaires luxes. En realitat solen viure amb austeritat, porten la vida amb una sobrietat alegre i això els dona una immensa riquesa. Saben que hi ha coses que no es compren amb diners: el gust pel treball ben fet, l'honradesa i el respecte, l'estima i consideració de les persones amb qui ens relacionem, l'amor i l'amistat, l'empata i cura dels éssers estimats, el sentit profund de la família, els petits plaers compartits de la vida quotidiana, els sabors inimitables del menjar casolà elaborat amb afecte. Gràcies a la senzillesa en la qual viuen saben que aquestes coses són en realitat béns fonamentals per a la felicitat humana i per això precisament no tenen preu ni es poden adquirir en cap mercat. Senten una mica de nostàlgia d'aquell món que va desaparèixer abans que ells ho facin i desitjarien el retorn d'allò que és viu i llunyà, que saben impossible..., però no es deixen atrapar per la malenconia. **Saben que s'ha de fer el que la consciència et mana i cal ser responsable del que fas i les seves conseqüències.** Tot i això, també s'adonen que les pròpies raons no són mai les úniques, que les altres persones i l'adversari tenen les seves pròpies raons que cal respectar i sobre les quals deliberar per cercar acords i pactes de convivència.

No ens atabalen amb la seva presència, però sabem que estan disponibles quan els necessitem. Són tolerants amb les opinions alienes. Han sabut extreure experiència de tot el que han patit, trobant sentit al que han viscut. Sovint **les seves úniques possessions són qualitats tan comunes com la farigola de la serra: la memòria, la curiositat o l'alegria i el talent natural per persuadir.** Per elles sabem que parlar, escoltar, entendre, conversar, comunicar ens fa éssers humans. Que tots necessitem ser respectats. El respecte és tan necessari com el pa per a sobreviure. Cap vida es basta a si mateixa. Naixent incomplets, necessitem buscar, dialogar i interactuar i d'aquesta manera trobar el que ens falta per ser. **Per a**

complir la nostra missió en la vida necessitem la companyia i el respecte dels altres.

Parlar amb sentit i coneixement de causa és una característica que s'aconsegueix amb l'experiència. És una qualitat que la posseeixen especialment les dones que expliquen i canten allò que és substancial per a viure. En la seva infància observaven el món i respectaven amb veneració els grans, de qui aprenien. Després, en la seva joventut, tot ho feien desinteressadament i amb gust. Tal vegada per això, llavors, els feien més profit les experiències, descobrien els coneixements o sabers significatius i aprenien tant de les lliçons de la vida que les portava a estimar-la amb plenitud. Solen ser amants del seu treball, solidàries, silencioses, lliurades al seu ofici... Encara que no tinguin gaires estudis, o potser precisament per això, són sàvies.

El temps, aquest gran mestre, les sol obsequiar amb una pàtina d'autenticitat i, encara que són grans, el seu gust per la veritat els impedeix ser velles.

Prenen consciència reflexiva de la història i les seves circumstàncies dramàtiques en comprovar que, efectivament, coneixen bé alguna cosa perquè l'han viscut i experimentat constituint vestigis biogràfics i històrics, pura arqueologia existencial i cultural que no s'ha de sepultar en l'oblit. Després de tant caminar es van parar per parlar clar en el crepuscle de la vida, aquesta època en què surten inesperadament els dies passats. Perquè un instant, tant fa que siga recent o llunyà, si és passat ja és tan distant com un segle, tot queda esgrogueït per la llum daurada de l'ocàs. Gràcies a aquesta història compartida som el que som. Els uns pels altres, els uns amb els altres.

En narrar a la seva manera expressen una personalitat que les fa singulars i també aturen el temps..., que mai espera.

No parlen confús perquè el que diuen és profund. La seva paraula viva és l'acta notarial que evidencia el sentit últim. Els agradava no solament el que era real sinó també la claredat anhelada que havien d'anar a buscar i així tenien una manera especial d'acceptar la vida i la mort. Rescaten en els

seus records vivències importants per a tota la societat nascudes des de la generositat i el sacrifici. Són la permanència de l'insòlit. Recorden el que uns altres han oblidat i nodreixen la nostra comuna memòria històrica.

8. Memòria encarnada

«Per nosaltres la mort no existeix: quan vivim no hi és;
i quan arriba nosaltres ja no hi som.»

Epicur

Treballen i conreen els sabers i opinions pròpies amb la mateixa cura que es llaura la terra i sembren en els solcs llavors de vida i esperança. Fan i transmeten cultura. Aquestes persones se senten hereves i continuadores d'un llegat d'humanitat que no els pertany. Per això diuen el que volen, i com volen dir-ho, amb responsabilitat. Simbolitzen —sense saber-ho— una de les maneres fonamentals de ser persones bones en una societat en commoció. A nosaltres ens correspon fer aquesta mutació de cultures que pugui transsubstanciar els sabers vernacles apresos en memòria encarnada i lliurement assumida. **No hi ha saber autèntic sense el sabor de l'experiència. Què és la vida sense elecció, sense decisió lliure, sense compromís de l'acció?** Perquè sempre hi ha una comuna esperança, un vincle invisible que ens manté units a aquestes generacions. Aquest nexa misteriós constitueix una experiència fonamental per reconstruir la nostra humanitat amenaçada. Aquestes persones són guardianes dels valors ètics que enforteixen la nostra societat i donen sentit a la vida quotidiana. Contribueixen a tenir cultura col·lectiva i disposar d'un imaginari simbòlic comú. Darrere de cadascuna d'aquestes persones, en mirar-les, descobrim un tresor d'humanitat tan brillant que ens permet destriar la nostra angoixa i incertesa. Posseeixen una grandesa d'esperit i una talla moral tal que ens concedeixen el regal de viure en l'admiració i protegir-nos amb la seva generositat. Ens custodien històries, somnis i paraules reveladores que en pronunciar-les ens les traspassen i ens fan responsables de conservar-les. Saben que en les profunditats de la història és on es genera el present i l'esdevenidor. Les paraules, dites amb sinceritat i amor, no anomenen el món únicament, també mostren la màgia de la realitat, com si fos la primera vegada, a qui escolta amb atenció plena. I moltes vegades per fer-les més comprensibles utilitzen exemples, sentències, contes o comparacions, símls o metàfores.

Ens ajuden a despertar a alguna veritat essencial que exigeix tot el nostre valor perquè el que hi ha en joc és molt important. Ens recorden que solament tindrem el que siguem capaços d'aconseguir fer. El nostre lloc al món no està garantit a priori, depèn de la nostra participació i compromís, del nostre esforç de creativitat i innovació, de la nostra decisió i solidaritat.

Ens recorden que **viure és un lliurament a la confiança i a la cura comunitària on s'acull també l'esperança necessària.**

Per totes aquestes persones sàvies intuïm que la bellesa i la curiositat no solament estan en les coses sinó també en els ulls de qui mira. Solament les interaccions i les mirades encreuades poden provocar aquest misteriós resplendor que il·lumina la veritat de la realitat complexa que ens embolcalla. Per això són tan importants l'ètica i la consciència crítica enfront dels embats per uniformitzar-nos amb la megacultura totalitzadora del *mercat* i la idolatria del *consumisme* que pretenen conquerir-nos l'ànima amb els pseudodeus dels diners, la fama i l'èxit. Practiquen la millor teoria, que consisteix a veure el món sense prejudicis per entendre'l, mentre es comprometen per transformar-lo assumint la sorpresa que proporciona lucidesa. **Tenen tal passió i creativitat pel que fan que els permet veure el que altres no veuen: camins de llum i meravelles, malgrat les boires.**

Aquestes persones humils tenen una tal sensibilitat derivada de la seva saviesa que els fa percebre dimensions inèdites de la vida que romanien ocultes en una acollidora i fresca penombra. Saben que al món canvien moltes coses però no totes, algunes, les substancials, romanen sota diferents formes i les hem de rescatar.

En la bellesa de la bondat tota veritable mirada és un intercanvi entre el qui mira i el qui és mirat; un diàleg entre el qui parla i el qui escolta. Quan estem en la seva companyia podem comprendre millor la consciència humana perquè ens comuniquen, a través del llenguatge i els seus contextos vivencials, sensacions de serenitat, lucidesa i cordialitat que són essencials per a distingir el gra de la palla, el que és substantiu del que és secundari. Necessitem descobrir aquest món d'éssers que ens van deixar la

seva memòria, la seva històrica transcendència. No es creuen en possessió de la veritat i practiquen l'honestat intel·lectual amb si mateixos i amb els qui els envolten amb el valor de la discreció.

9. Confiança en l'alteritat

«L'Amor es la culminació de tot el nostre obrar:
ell és la meta i cap a ell correm.
Cadascú és el que sigui el seu amor.»

Sant Agustí

Hem de ser agraïts amb les persones bones i humils que busquen la coherència entre sentir, pensar i fer. Només parlen del que saben i coneixen per pròpia experiència. Ens motiven i recorden que tenim la responsabilitat de creure en el futur a construir un món millor. Estar amb elles ens aporta alegria i entusiasme, perquè **l'amor no només és l'energia fonamental en la vida, sinó també el motor de la humanització de la història i el fonament de la vida social.** Aquesta energia amorosa es tradueix sempre en atenció i cura cap als altres. Una predilecció pels més febles i vulnerables que no únicament motiven sinó que ajuden a tenir cura d'un mateix per estar en condicions de servir millor.

El sentiment d'amistat i fraternitat constitueixen els factors clau de la socialització que permeten donar coherència a la convivència humana. En ells es trasllueix aquesta veritat: **la cura i la tendresa són constitutius de la nostra condició humana.** Els altres ens ajuden a fer-nos. Gràcies als altres, som. La gratuïtat de l'amor és el fonament per a la creació de vincles i relacions socials. No és tan sols un postulat moral, sinó també una experiència que emergeix de la pròpia evolució i que busca la plena realització humana transcendint el moment històric. La capacitat de servir i tenir cura juntament amb la tendresa són dons que es generen i es desenvolupen en un mateix en interacció recíproca amb els altres. Però la mirada amb què veiem el món no és el món mateix, sinó el que nosaltres percebem a través del prisma de la nostra sensibilitat, la nostra ment, les nostres emocions i la nostra cultura. Mai no veiem les coses com són, sinó com som. La subjectivitat tenyeix amb els seus colors la realitat que ens envolta i en què estem immersos. Podem aconseguir que evolucioni la nostra percepció de l'entorn i dels altres; ara bé, podem canviar nosaltres mateixos?

La persona que estima i té cura de si mateixa i del proïsme —els mes pròxims— es transforma constantment i vivifica i regenera allò que la rodeja; és més productiva i creativa, desenrotlla i expressa el millor de si mateixa. L'amor és l'energia més potent que hi ha, permet la superació de si mateix, de l'interès egoïsta dels éssers, i els uneix entre ells amb llaços d'amistat. Els seus millors béns són els relacionals, els vincles i llaços de sensibilitat amb què s'expressa i que només s'adquireixen a través de l'experiència de la cura afectiva, la confiança bàsica i la tendresa compartida. Quan ens comprometem per tenir cura ens adonem que no podem ser feliços sense els altres, ja que estem fets per a la convivencialitat si teixim relacions sanes. Sense acceptació dels altres en la convivència, no hi ha fenomen social. La cura tracta de múltiples relacions i interaccions generadores de benestar, però també de conflictes i malentesos que provoquen un jo escindit i que ens fan patir inútilment. S'és més feliç donant i servint que deixant-se portar per la tendència de l'ego a dominar i acaparar. L'amor et permet transformar allò que t'envolta i transformar-te a tu mateix per a assolir un estat interior de pau, alegria i serenitat que res, ni ningú, ni tan sols la mort, no et podrà arrabassar. Basta aplicar la regla d'or: «No facis als altres allò que no vulguis que et facin a tu».

Interacció, trobada, diàleg, gratuïtat, vinculació, confiança, empara, tutela, són experiències afectives i emocionals molt profundes que, naturalment, descobrim en entorns propicis i acollidors on es practica la cura.

10. Interrelació recíproca

Sabem que qualsevol ésser viu no té existència autosuficient, és vulnerable i en conseqüència social i relacional. **Totes les persones som interdependents, ecodependents i interactuem relacionant-nos, entre el temor i l'esperança.** Ningú pot conèixer ni abastar-ho tot, som una mica més que el resultat de la nostra educació i acoblament estructural al mitjà i al temps barrejat amb el nostre desig i necessitat d'autonomia. Perquè la llibertat no és el que se'ns atorga sinó alguna cosa que construïm a partir de la nostra capacitat de discerniment, de la nostra capacitat de llegir i interpretar el món, una claredat que descobrim amb el nostre anhel irremplaçable.⁶ Totes les persones tenim un nom propi i necessitem algú que ens hi cridi. Necessitem que els altres ens acceptin i ens identifiquin. Si ningú no ens reconeix ni ens crida, a poc a poc deixarem d'existir perduts en la indiferència de l'anonimat.

En escoltar aquestes persones humils i sàvies narrar les seves històries plenes d'humanitat, però amenitzades amb detalls d'humor, secrets i consells, perceps que en l'acte de parlar també han acomplert una petita esperança: han salvat de l'oblit part del que estimaven, com una herència i, d'aquesta manera, irradien la força de la seva humanitat arrelades en els elements més senzills: la terra, l'aigua, el foc, l'aire... Sempre parlen amb molt respecte del valor del treball decent, del sacrifici, de la generositat, de la satisfacció de collir fruits després d'haver conreat la terra, d'aprofitar l'aigua i reciclar sense malbaratar, de ser humils però no humiliats davant la prepotència i l'excés. Aquests aspectes segueixen sent una mica més que símbols referencials, són la substància d'allò que és real sense els quals la vida no seria possible.

Aquest amor a la vida i, per tant, als nostres germans i germanes no solament és el que ens fa humans sinó que és la base de totes les aspiracions teòriques i pràctiques que han donat origen a la ciència i a la cultura. Saber que algú ens espera, ens acull i, en dir el nostre nom, ens

6 ZAMBRANO, María. *Los intelectuales en el drama de España y escritos de la guerra civil*. Madrid: Trotta, 1998.

atorga identitat i ens retorna el reconeixement primari base de la pròpia acceptació.

Aquestes persones ens ajuden a donar significat a l'existència dels altres i en aquest procés també trobem el sentit de la nostra. Reconeixem que si estar en la seva companyia ens infon una profunda sensació de seguretat, alegria i benestar, escoltar-los ens fa millors perquè aprenem a pensar i sentir diferent, a escoltar i mirar d'una altra manera. Tenen la capacitat de crear conscientment les condicions per mantenir relacions amables amb la gent gràcies a la seva cortesia i a iniciatives creatives plenes d'humor i alegria. Saben congregar al seu voltant gent diversa i crear atmosfera positiva i acollidora pels intercanvis i generació de coneixements amb comunicació fluida, per això ens agrada estar amb elles compartint la seva presència i figura..., i si és al voltant d'una taula compartint pa, llibres, roses i vi, millor!

En el record experimentem l'entusiasme dels retrobaments inèdits amb persones i paisatges. Evoquem les sensacions de la primera vegada perquè hi ha alegries que únicament es revelen per a qui les desitja sincerament.

En aquest espai de rememoració i agraïment és possible reconèixer la fidelitat a projectes vitals juntament amb la confiança i generositat de persones significatives. És un exercici que ve de gust fer en aquest temps propici quan ens meravella la llum d'hivern!

11. Conclusions

A. Una mirada cristiana

«La fe cristiana creu que hi ha una manera infal·lible de contactar amb Déu i és la dedicació amorosa als sofrents de la Terra.

La fe en el Déu revelat en Jesucrist és una fe en l'Amor com la realitat última que és font i veritat de la vida, i comporta el compromís de compartir la pròpia vida en una entrega a l'Amor i un aprenentatge de l'Amor. Però aquest aprenentatge inclou l'afany perquè aquest amor sigui sempre lúcid i intel·ligent.

Sense confusió ni divisió, sense dualisme: Déu i l'ésser humà conformen una única realitat inseparable.»

José Ignacio González Faus

Les persones que admirem i ens desvetllen sentiments de gratitud també són referència ètica pel valor de la seva exemplaritat. Ja siguin agnòstics, no creients o persones de fe diversa o de compromís cristià les trobem en la diàspora i la frontera practicant l'acció solidària entre les esclotxes i els marges del sistema. Ens conviden a conrear afectes i virtuts que ens permetin relacionar-nos millor: confiança, bondat, benevolència, generositat, amor i solidaritat. I evitar les que ens deshumanitzen: desconfiança, por, angoixa, egoisme, comparació, ressentiment, odi i indiferència. Hem de ser conscients de la necessitat de facilitar processos participatius, prevenir, mitjançar i regular conflictes des de l'ètica del respecte!

El papa Francesc en les encíclics *Laudato si'* i *Fratelli tutti* actualitza la sensibilitat especial de l'Església per la humanitat i el Planeta que pateixen l'actual mutació transversal i global. La pròpia Doctrina Social de l'Església reconeix que aquesta crisi no és solament econòmica, sinó també ecològica, política, social, de

valors i, per tant, sistèmica: els fonaments del sistema econòmic es consideren que són l'avidesa i la insaciabilitat del desig humà. Sobre aquestes bases antropològiques s'ha erigit un model generador de desigualtats i fractures socials, ambientals i religioses, que generen violència i crims. La veu profètica de l'Església denuncia la mentida d'aquest supòsit. ¿Podrem impulsar models de convivència, economia solidària i riquesa social sobre unes altres bases antropològiques i uns altres valors ètics que ens ajudin a avançar en fraternitat des de la cooperació? **La dialèctica cristiana entre utopia i profetisme és una via fecunda.**

B. Dialèctica entre memòria i esperança

«La memòria produeix esperança,
igual que l'amnèsia produeix desesperació.»

Walter Brueggemann

De vegades és convenient recordar el camí recorregut perquè ajuda a donar sentit al que fem i comprendre millor el que ens envolta. Assumirem els fracassos i aprendrem dels errors però també servirà per a no oblidar qui som i agrair d'on venim. **Si explorem el passat amb actitud crítica buscant indicis de coherència, llavors apareix certa continuïtat en la discontinuïtat.** Traçarem perspectiva en una trajectòria apassionant on hem trobat el tresor de l'amor i l'amistat barrejat amb el fang de la realitat imperfecta assumint les nostres limitacions i errors.

Aquest sentit de balanç i valoració del viscut ens empeny a anar avançant sense afany de concloure res sinó de buscar les interconnexions del passat en el present i relacions de la memòria amb el que s'havia oblidat.

Al cap i a la fi, la memòria personal i col·lectiva configuren la nostra història amb les seves penombres que, de sobte, il·luminen un espai lluminós. Com aquell clar dins el bosc que apareix sobtadament enmig de l'impredictible, també entre les incerteses i les inseguretats

descobrim el territori fèrtil i inquietant de l'esperança⁷.

C. La transformació personal és condició de qualsevol canvi social (i viceversa)

El pitjor engany és el de qui s'enganya a si mateix. Res no canviarà si no aprenem a crear vincles, a fer un canvi mental. La transformació personal és condició de qualsevol canvi social. Necessitem elaborar un art de viure que sàpiga unir en fecunda interacció les motivacions personals i col·lectives. **Sense ètica solidària ni esperança, no hi ha desenvolupament comunitari ni treball social possible.**

I perquè aquesta vida valgui la pena i sigui convivencial cal compartir problemes i solucions amb els altres. Aquest aprenentatge quotidià del valor del diàleg ajuda a arrelar en la cultura democràtica, fonament de la participació i la capacitat d'autoorganització de les comunitats. És una manera d'expressar els desacords i punts de vista diferents perquè siguin fecunds. Moltes vegades **els conflictes en diàleg poden ser alternatius a una violència que neix sovint en el silenci, la frustració o l'aïllament de la por.**

D. Impulsar cultures cooperatives

Davant la por, l'angoixa, l'individualisme i l'egoisme, cal impulsar cultures cooperatives orientades a l'emulació, a compartir l'alteritat, la fraternitat i l'alegria. **Només podem fer possible l'esperança si confiem en les capacitats i potencialitats de la gent organitzada com una manera millor d'avançar junts en la fraternitat.**

Que les persones passin a ser protagonistes i responsables de les seves decisions. La clau és obrir energies perquè aflorin els millors sentiments i propòsits de cadascú. Restituir el dret a somiar que tothom té per donar sentit a la nostra existència.

7 ZAMBRANO, María. *Claros del bosque*. Madrid: Cátedra, 2011.

E. Compromís derivat d'una fe cristiana catalitzadora

Un dels autors que ens inspiren és Leonardo Boff, precursor de la Teologia de l'Alliberament i franciscà. Ell afirmava que és impossible trobar Déu fora de l'Amor i la Justícia: ens cal creure en l'Amor i la Justícia, fins al punt que és millor creure en aquestes coses que no pronunciar el nom de Déu en va! Aquells que viuen sota el seu guiatge avancen pel camí dret que mena a Déu⁸. Ni ara ni abans no admetem la resignació ni l'autoconsol sinó l'acció solidària que neix de l'esperança.

Davant un món injust i cruel la pregària no és una acció evasiva, sinó la reacció humana davant les desigualtats i la violència. En èpoques de crisi els millors antídots de la por són les xarxes de suport mutu basades en la creativitat i la cooperació; construint fórmules innovadores per compartir i relacionar-se en comú per tal d'enfortir la confiança i capacitat d'espera activa.

Vivint ja, sense saber-ho, l'essència primigènica del cristianisme: el Misteri de la Santíssima Trinitat en el Crist Ressuscitat, vivíem envoltats de la possibilitat, d'oportunitats inèdites latents que encara no havien ocorregut però estaven esdevenint en l'entorn dinàmic.

Com estudia Josep M. Rambla⁹: **Si el principi misericòrdia fos el motor de la nostra societat es confirmaria que la misericòrdia és un acte polític perquè és l'amor que viu la misèria de l'altre com si fos pròpia.** Això em donava un sentiment de seguretat i confiança que conjurava totes les pors i fantasmes. Ens impulsava un dinamisme escatològic generador d'energia i creativitat que, gràcies a Déu, encara es manté. Somiadors inconformistes que anhelem encarnar aquest somni de fraternitat i solidaritat humana inspirat per Jesús i les seves benaurances que tan fèrtil ha estat en la vida i la història...

Aquest inconformisme fruit de l'esperança impedeix adaptar-nos passivament al món i ens impulsa a entrar en conflicte amb les

8 BOFF, Leonardo. *El Parnostre: l'oració de l'alliberament integral*. Barcelona: Claret, 1989.

9 RAMBLA, Josep Maria. <https://blog.cristianismeijusticia.net/2016/05/18/la-misericordia-un-acto-politico>.

situacions de desigualtat i pobresa animant-nos a transformar-les des de la perspectiva de la justícia. Perquè no es tractava solament de disminuir les despeses consumistes vivint comunitàriament amb austeritat sinó renunciar voluntàriament a tots els ingressos basats en estructures d'injustícia. No volem ser còmplices d'un sistema inhumà. Per això enfoquem la nostra activitat laboral i professional per altres rumbos practicant l'autogestió i el cooperativisme a favor de l'educació i l'economia solidària. Orientats a viure, treballar, consumir i relacionar-nos diferentment. Practicat així, l'art de vida inclou el misteri d'estimar, somiar... Som conscients que quan es perd l'esperança apareix el buit infinit de l'absurd i el sense sentit!

Algunes qüestions per al treball personal

- Identifica i fes memòria d'aquelles persones que han estat un referent en la teva vida. Per què?
- Sintetitza en un enunciat què et va ensenyar cadascuna.
- D'aquests ensenyaments, quins apliques i com? Els has reformulat, d'alguna manera?
- Podries acabar amb una acció de gràcies per aquestes vides compartides?

Anem a fons ACO

Darrers títols (a la Mediateca d'acocat.org):

25. *Conflictes i decepcions en l'Evangeli de Marc.*
Oriol Garreta.
26. *El treball digne: una tasca personal i comunitària.*
Charo Castelló.
27. *Entaular-se amb Jesucrist en la revisió de vida.*
Jordi Fontbona.
28. *Poesies en temps de confinament.*
Oriol Garreta.

ACCIÓ CATÒLICA OBRERA

 www.acocat.org
 hola@acocat.org

 facebook.com/aco.acciocatolicaobrera
 [@ACOCat](https://twitter.com/ACOCat)